

'Al zing je met z'n tachtigen, een pianissimo

Koorzanger Reiner Holthaus

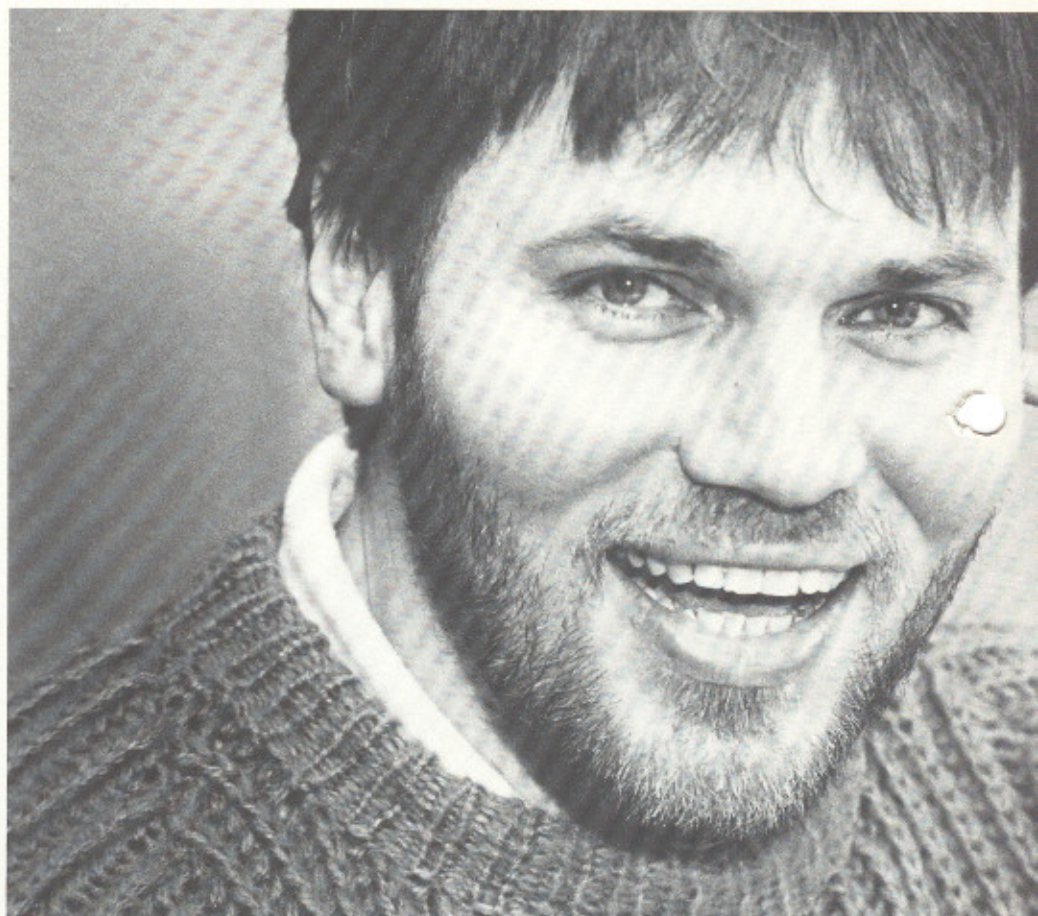

Foto Camilla van Zuylen

Een goed koor ademt collectief. Voor individualisme is geen plaats. De Duitse bas Reiner Holthaus, sinds twee seizoenen verbonden aan het Groot Omroepkoor, is een zanger met solistische capaciteiten en een uitgesproken liefde voor koorzang.

Katja Reichenfeld had een gesprek met hem.

HOE WEL ER IN NEDERLAND honderden koren bestaan is het aantal beroepskoren gauw geteld. Vier zijn het er: het Koor van de Nederlandse Opera en dat van Opera Forum, het Nederlands Kamerkoor en

het Groot Omroepkoor. Het Nederlands Kamerkoor is inmiddels wereldberoemd en maakt concertreizen over de hele wereld. Het Groot Omroepkoor blijft voorname-lijk thuis, maakt geen plaatopnamen maar is toch over de grenzen bekend. De

Duitse zanger Reiner Holthaus (31) had in Essen over het uitstekende Hilversumse ensemble gehoord en belde twee jaar geleden op om te vragen of er een vacature was. Het antwoord luidde 'ja' en een paar maanden later was hij aangenomen.

Holthaus: 'Het bijzondere van het Groot Omroepkoor is het warme timbre waarin tachtig verschillende stemmen gebonden worden. Het ene ogenblik hoor je een zwevend pianissimo en dan plotse-ling gaat er een golf van fortissimo door de zaal maar altijd is de klank een eenheid. De Duitse koren die ik ken hebben niet die kwaliteit, daar hoor je steeds de individuele stemmen. Er wordt bij het Omroepkoor dan ook gewaakt over de klankcultuur. Voor volgend jaar staat er een hele week op het rooster gewijd aan basisoefeningen. Dat is nodig, want onder de voortdurende druk van snelwisselende producties is er soms te weinig tijd om aan de samenklank te schaven.'

Niet alleen zijn sonore spreekstem, maar

moet fluisterend klinken'

siteit, maar die combinatie werd me door de Musik Hochschule verboden. Toen ben ik mijn eigen weg gegaan en heb aan de universiteit mijn doctoraalexamen pedagogie gehaald. Daarnaast nam ik privé zangles bij Werner Lechte in Düsseldorf en was ik lid van het extra koor van de opera in Essen dat het professionele koor versterkt in massascènes.

'Het een noch het ander had ik willen missen en ik kom er steeds meer achter dat alles wat ik gedaan heb met elkaar samenhangt. Voor een zanger is de persoonlijke ontwikkeling nog belangrijker dan voor een instrumentalist, want het instrument dat ben je zelf, met lichaam en ziel. Eén van de onderwerpen waarmee ik me bijvoorbeeld tijdens mijn pedagogiestudie heb beziggehouden, is de crisis, de situatie in een mensenleven waarbij grenzen worden overschreden. Het denken over extreme levenservaringen geeft ook toegang tot een belangrijk aspect van het romantische liedrepertoire: leven en dood, een geliefde treffen en verliezen, de steeds terugkerende thema's waarin mensen een crisis doorleven of er in stranden. Ik kan met een muziekstuk niets beginnen, zonder de mogelijkheid mijn eigen ervaringen en gedachten daarin uit te drukken. Zang vereist een veel preciezere uitdrukingskracht dan instrumentale muziek omdat het woord de muzikale expressie expliciet maakt. De eigen ervaringen zijn onontbeerlijk om een lied overtuigend te kunnen interpreteren.'

Wat zijn de speciale kwaliteiten die je moet hebben als koorzanger?

'Als solozanger train je de stem vooral op individualiteit, maar in een koor moet je eigen stem kunnen kleuren met zo'n tien andere mensen die dezelfde partij zingen. Ook moet je héél zacht kunnen zingen want al zing je met z'n tachtigen, een pianissimo moet fluisterend klinken.

'Een speciaal probleem is de controle over je stem, zeker in een forte passage is het niet altijd makkelijk in die grote klank je eigen geluid te herkennen. Dit is een kwestie van ervaring: je oor leert het eigen timbre te onderscheiden en het lichaam gaat de juiste trillingen registreren. Want als geoefend zanger voel je of de juiste plekken resoneren, het allerbelangrijkste is namelijk het contact met je eigen lichaam.

'Ook een inzet komt heel lichamelijk tot stand: je voelt intuïtief wanneer de anderen adem nemen zodat de ademhaling een collectief gebeuren wordt. Een orkestmusicus reageert niet alleen op de dirigent maar ook op een gebaar van de groepsaanvoerder en van de concertmeester. In een koor zijn er geen aanvoerders per stemgroep, elke zanger onderhoudt een direct contact met de diri-

gent en een intuïtief en auditief contact met zijn collega's. Dit proces wordt bij een beroepskoor zo verfijnd dat inzet en slotconsonant feilloos synchroon lopen.'

Hoe zijn je ervaringen met dirigenten? De producties waarbij het Omroepkoor betrokken is worden lang niet altijd geleid door dirigenten die ook koorexperts zijn.

'Dat is ook helemaal niet nodig. Nieuwe werken worden ingestudeerd door de assistent-dirigenten Howard Moody en Frank Hameleers, of door Robin Gritton, sinds dit seizoen onze vaste chef-dirigent. Tegen de tijd dat degene die het concert gaat leiden verschijnt, moet de partituur "zitten".

'Wat ik het belangrijkste vind bij een dirigent is, hoe hij opkomt en of hij kan laten zien dat de muziek vloeit in zijn lichaam. Want dan gaat de stem ook vanzelf volgen. Een prachtige ervaring was het herdenkingsconcert in Rotterdam vorig jaar, met de Tweede symfonie van Mahler onder leiding van Haitink. Bij hem is zoveel intensiteit en er is geen spier in zijn lijf die niet deelneemt aan het dirigeren. Wat hij voelt is ook op zijn gezicht af te lezen en dit alles is geen show. Hij heeft een grote overtuigingskracht, als musicus geloof je in hem.'

Hoe is het om als buitenlander in een Nederlands koor te werken?

'De sfeer in het Omroepkoor is heel prettig en open. Voor de twaalf buitenlandse zangers is er geen probleem om contact te maken en van concurrentiestrijd heb ik nooit iets gemerkt. Voor mij persoonlijk is de taal wél een probleem' (Holthaus spreekt uitstekend Nederlands, in een *tempo moderato*). 'Eigenlijk heb ik mijn taal verloren en dat heeft ook invloed op het denken. Het is voor mij heel belangrijk om me gedifferentieerd te kunnen uitdrukken. Dat kan ik nog niet in het Nederlands en als ik op Duits overschakel merk ik dat mijn zinnen er hortend uitkomen. Alleen als ik in Duitsland ben kan ik het weer vloeiend spreken.

'Overigens vind ik het heel prettig om hier te werken. Ons koor heeft een heel traditionele programmering en de radio-opnamen worden voornamelijk tijdens live concerten gemaakt waarbij de zaal meestal tot de laatste plaats bezet is. Concertbezoek heeft hier een vanzelfsprekender en informeler karakter dan in Duitsland. Bij lunchconcerten komen de mensen zó van de markt met hun boodschappentas. In Duitsland zou je geen mens zo gek krijgen: daar gaat men uitsluitend 's avonds naar een concert. Het enthousiasme, het plezier in de muziek, dat zie ik hier meer dan in Duitsland.' ■

zijn hele wezen heeft een zangersuitstraling. Maar Holthaus draagt geen sjaal en wij mogen ongelimiteerd roken, nergens schijnt hij last van te hebben. Het leven als zanger past hem zoals zijn comfortabele vrijetijdskleding en elke vorm van stress lijkt hem vreemd. Hij formuleert nauwkeurig en laat zich niet verleiden tot boude uitspraken.

Waarom verkies jij het koor boven een solo-carrière?

'Het een sluit het ander niet uit. Er zijn verschillende leden van het Omroepkoor die zich ook als solozanger ontplooiën. Ik werk bijvoorbeeld met pianiste Tan Crone aan een liederenprogramma voor een radio-opname en daarnaast heb ik als solist engagements in oratoria. Maar het koor heeft altijd mijn speciale liefde gehad.

'Ik zong in Essen in een jeugdkoor en na mijn schooltijd ging ik naar het conservatorium. Ook wilde ik naar de univer-